

63. 1.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden 14 April 1936.)

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 282 der Zitting 1932—1933 en n°. 90 der Zitting 1933—1934.)

Gelijk in de uitvoerige Memorie van Toelichting is betoogd, achten de voorstellers de uitbreiding van den leerplicht voor het algemeen vormend lager onderwijs juist in deze tijden van buitengewone werkloosheid zeer gewenscht. Zij deden zelf reeds uitkomen, dat deze uitbreiding niet zou kunnen geschieden zonder aanzienlijke kosten voor het Rijk en voor de gemeenten, die te zamen zouden moeten opkomen voor een aantal van ongeveer 62 500 leerlingen meer dan er nu schoolgaan. En zij zijn zich volkomen bewust van de financiële moeilijkheden, waarmede zoowel het Rijk als de gemeenten nu reeds te worstelen hebben.

Daartegenover hebben zij gesteld, dat het van het uiterste belang is, dat juist in deze crisisjaren het volk beter geestelijk weerbaar gemaakt wordt in den strijd om het bestaan, en dat de werkloosheid althans dit voordeel meebrengt, dat de arbeid van 13-jarige kinderen gemakkelijker kan worden gemist dan in normale jaren het geval zou zijn, nu zoovele ouderen, ook ten platten lande, zonder arbeid rondlopen.

De Regeering en de gemeentebesturen dragen te zamen de geweldig zware lasten, die de werkloosheid op hun schouders legt. Een deel van die lasten zou verdwijnen bij aanneming van dit voorstel: lokalen moeten worden bijgebouwd en voorzien van meubelen en leermiddelen. Een aantal onderwijzers, te schatten op 1500 of 1600, zouden moeten worden aangesteld. Zoo is het niet overdreven om te beweren, dat een belangrijk gedeelte van de kosten, die het voorstel ongetwijfeld met zich zal brengen, kan worden beschouwd als strekkende ter bestrijding van de werkloosheid, die juist ook onder de jongere onderwijzers zoo buitengewoon schrijnend is, terwijl er bovendien op dit oogenblik vele honderden onderwijzers op wachtgeld zijn gesteld, zoodat de meerdere kosten veel geringer zouden zijn dan vele leden zich hebben voorgesteld. Indien men daarop het oog houdt, is er geen aanleiding meer om zich over de indiening van het voorstel te verbazen en kan niet met reden worden volgehouden, dat de uitbreiding van den leerplicht tot de financiële onmogelijkheden behoort.

Of de uitbreiding van den leerplicht zich niet eerder tot het vakonderwijs zou moeten uitstrekken, gelijk verschillende leden doen opmerken, deze vraag kunnen de voorstellers niet bevestigend beantwoorden. Op zich zelf achten zij leerverplichting voor cursussen voor de rijpere jeugd volstrekt niet verwerpelijk. Doch zij meenen in de Memorie van Toelichting naar vermogen te hebben aangetoond, waarom de uitbreiding van den leerplicht voor het gewone algemeen vormend lager onderwijs juist nu noodzakelijk is te achten. Gelijk boven is opgemerkt, is deze uitbreiding juist nu te verkrijgen zonder buitengewoon hooge kosten, omdat de wachtgelders toch moeten worden betaald over een reeks van jaren. Deze argumenten gelden volstrekt niet in dezelfde mate ten aanzien van het vakonderwijs. Daarvoor zullen inderdaad gunstiger tijdsomstandigheden moeten worden afgewacht. De ervaring heeft bovendien op dit stuk wel geleerd, dat een gedegen voorbereiding van Regeeringswege vol-

strekt noodzakelijk is, terwijl op het gebied van het lager onderwijs, sedert de invoering van den leerplicht, het onderwerp, dat nu door de voorstellers opnieuw wordt aangevat, van alle zijden is bekeken.

Het voorstel is dan ook door ondergeteekenden ingediend, omdat zij den tijd voor de uitbreiding van den leerplicht gekomen en de zaak zelf mogelijk achtten. De onderstelling van zeer vele leden, dat het voorstel gedaan zou zijn met het oog op de verkiezingen van 1933, miste dan ook allen grond. Doch zelfs, indien deze onderstelling juist ware, dan ligt daarin nog geen enkele aanleiding om het voorstel af te wijzen. De vraag blijft enkel, of het goed en, zoo ja, of het uitvoerbaar is. Ondergeteekenden hebben zeer ernstig de aangevoerde bezwaren overwogen, doch zij kunnen ze niet als afdoende aanvaarden. Sedert de indiening in Januari 1933 zijn de toestanden in het geheele land zooveel moeilijker geworden, dat het voorstel nog dringender noodzakelijk is te achten, terwijl door de nu mogelijke herplaatsing van wachtgelders de kosten zeer sterk zijn gedaald.

Eenige leden hebben berekend, dat bij aanneming en uitvoering van het voorstel meer dan 2000 onderwijzers meer noodig zullen zijn, hetgeen 4 à 5 miljoen per jaar zou kosten. Gelijk reeds in de Memorie van Toelichting is aangeteekend, is dit getal onmogelijk met nauwkeurigheid te ramen; de voorstellers komen met hun benaderende becijfering niet hooger dan tot 1600. Doch ook, indien het getal van 2000 dichter bij de waarheid mocht wezen, dan zijn de kosten, na alle kortingen, die sedert zijn toegepast, bij lange niet meer op f 4 000 000 te stellen, zelfs al stelde men voor alle betrekkingen geheel nieuw personeel aan. Dit laatste zal natuurlijk niet geschieden; men zal de wachtgelders herplaatsen, voor zoover dit mogelijk is. Op de kosten zullen dus de dan niet meer uit te betalen wachtgelders in mindering komen.

Bij de bedragen voor de jaarwedden zullen echter gevoegd moeten worden de uitgaven voor vergrooting der gebouwen en de kosten voor onderhoud, leermiddelen, enz. De voorstellers hebben zich ernstig rekenschap gegeven van deze nieuwe lasten in de tegenwoordige moeilijke omstandigheden, maar zij achten de voordeelen voor het volk in zijn geheel zoo overwegend, dat zij die lasten verantwoord achten. Zij herinneren aan het dringende verzoek van het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen om onverwijlde doortastende maatregelen tot verlenging en verbetering van het lager onderwijs. Zij begrijpen volkomen, dat die sterke aandrang juist uitgaat van het N.V.V., dat meer dan wie ook in staat is om de groote beteekenis van verbeterd onderwijs te overzien en te waardeeren voor de geheele arbeidende klasse en daardoor voor ons geheele volk.

Daarnevens brengen ondergeteekenden in herinnering het verzoek van dezelfde strekking, dat de Tweede Kamer bereikt heeft van de zijde van de vereniging Volksonderwijs, gedagteekend 10 April 1935. In de krachtige memorie van toelichting, die bij dit verzoek gevoegd is, komt het hoofdbestuur van Volksonderwijs, evenals de ondergeteekenden, tot de uitkomst, dat er bij verlenging van den leerplichtigen leeftijd met één jaar 1600 nieuwe klassen gevormd moeten worden.

De voorstellers hebben zich insgelijks scherp voor oogen gesteld de moeilijkheden, die verlenging van den leerplicht voor de kleine boeren kan meebrengen, wanneer de kinderen een jaar langer niet in hun bedrijf kunnen meehelpen. Ook in dezen zij het hun vergund te verwijzen naar de gegevens, verzameld in de Memorie van Toelichting. Zij zijn overtuigd, dat de verlenging van den leerplicht voor geen enkele groep der bevolking van meer beteekenis en dringender noodzakelijk is dan voor den kleinen boerenstand, die behoefte heeft aan velerlei kennis en kundigheden, en die zal moeten eischen, dat de kinderen goed onderlegd de cursussen op vakgebied kunnen volgen. De uitbreiding van den leertijd zal, naar de meening der voorstellers, toch moeten komen, hoe eerder hoe beter, en de kleine boer zal dien overgang dus vroeger of later toch moeten meemaken. Het is dus enkel de vraag, of de tijd daarvoor nu bijzonder ongunstig is, gelijk eenige leden te kennen

geven. Deze vraag beantwoorden de voorstellers ontkennend. Juist in dezen tijd van groote werkloosheid ten platten lande levert deze toch noodzakelijke overgang nog de minste bezwaren op. Het bedrijf past zich aan den nieuwen toestand nu nog het gemakkelijkst aan.

Dezelfde moeilijkheden moesten ook in het buitenland worden overwonnen, overal waar de verlengde verplichte leertijd werd ingevoerd. En die invoering had niet alleen op papier plaats in menig land, doch is al lang werkelijkheid geworden. De voorstellers hebben geen gegevens genoeg om te durven oordeelen over de practijk van den leerplicht in Frankrijk, waartrent eenige leden mededeelen, dat de naleving der wettelijke voorschriften alles te wenschen overlaat. Doch wel is hun bekend, dat de leerplicht zijn zegenrijke werking doet gevoelen in Duitschland, Denemarken, Luxemburg, Noorwegen, Zweden en Zwitserland, overal met groote ingenomenheid van de arbeidersklasse, terwijl hun van een verzet in deze landen van de boeren tegen den leerplicht niets is gebleken. Ook te onzent zal van zulk een verzet nooit ernstig sprake zijn, omdat de landbouwende bevolking zeer goed begrijpt, welke belangen er op het spel staan. Verzet tegen den leerplicht is er in de ruim dertig jaren, dat de tegenwoordige wet werkt, nooit geweest, behalve van de zijde dergenen, die *in beginsel* bezwaar hebben tegen de door de Overheid opgelegde leerverplichting. Ondergeteekenden laten het beginsel der wet onaangetast. En ten aanzien van de practijk van hun voorstel zijn zij overtuigd, dat zeer weldra de voordeelen veel grooter zullen blijken dan de bezwaren, al is niet te ontkennen, dat deze zich gedurende een zeer korten overgangstijd zullen voordoen.

Gelijk uit het vorenstaande is gebleken, vereenigen de voorstellers zich met de argumenten van verscheidene leden, die van oordeel bleken, dat tegenover de meerdere uitgaven voor de jaarwedden een groote besparing op de wachtgeldten zal komen te staan. Ook de voorstellers zijn van oordeel, dat de kosten van nieuwe gebouwen zeer zullen meevallen, nu er in zoo menige gemeente schoolgebouwen geheel of gedeeltelijk leegstaan ten gevolge van de maatregelen op onderwijsgebied, in het laatste jaar genomen.

Van zeer groote beteekenis is ook naar hun opvatting de betere aansluiting tusschen Leerplichtwet en Arbeidswet, die tot heden zeer veel te wenschen overliet. Gevolg daarvan immers was en is, dat menige jongen, die de school had verlaten en nog geen arbeid mocht verrichten, langs de straat zwierf, met al de nadeelige gevolgen er van.

Door verlenging van den leerplicht blijven deze jongens zoo lang onder de veilige hoede van de school, waar zij bovendien juist in het laatste jaar de meeste en de beste kennis opdoen.

En wat de jongens en meisjes betreft, die nu op hun dertiende jaar te werk worden gesteld in één van de bedrijven van landbouw en veeteelt, voor hen zelf is het veel beter, dat zij zich nog een jaar lang verder mogen ontwikkelen, gelijk boven is betoogd. En voor de maatschappij van tegenwoordig is het van meer belang dan ooit, dat deze kinderarbeid wordt onmogelijk gemaakt, nu er zooveel ouderen langs den kant staan.

Maar vóór alles is van belang, dat onze geheele jeugd de zegeningen ondervindt van een vol jaar langer schoolopvoeding en onderwijs, waardoor eerst het mooie werk van de lagere school wordt bekroond. Het is om deze reden, dat de ondergeteekenden niet gearzeld hebben dit voorstel aan te bieden en opnieuw te verdedigen, in het vertrouwen ook, dat de Regeering zich er mee zal kunnen vereenigen, als het mocht worden aangenomen door de Staten-Generaal.

Het verplicht stellen van de gelegenheid tot verstrekking van schoolvoeding en -kleeding behoeft niet af te stuiten op het kostenbezwaar. Daartoe zijn de benoodigde sommen niet groot genoeg. En als dit wel het geval was, dan zou de verplichting tot het verstrekken van voeding en kleeding aan de schoolkinderen des te meer noodig blijken. Doch de ervaring heeft overal voldoende bewezen, dat van de schoolvoeding en -kleeding niet meer dan het allernoodzakelijkste gebruik wordt gemaakt, zoodat wel vaststaat, dat de kosten, ten gevolge van dit voorstel te verwachten, niet veel gewicht in de schaal leggen.

Geheel anders staat het met de beginselbezwaren tegen het verplicht stellen van de voeding en kleeding. Het komt aan de voorstellers voor, dat verstrekking van voeding en kleeding aan kinderen, die op school *moeten* komen, daartoe door den leerplicht gedwongen, even natuurlijk is als de verstrekking van leermiddelen. Niemand beschouwt het verstrekken van boeken en schriften als armenzorg; evenzoo min ligt het stempel van armenzorg op het geven van eten en kleeren aan de schoolgaande kinderen, die daaraan behoefte hebben.

Ondergeteekenden hebben nooit eenig bezwaar gemaakt of gehad tegen de liefde, in Christelijken zin beoefend, waarop verscheiden leden een beroep doen. Als deze Christenplicht alom voldoende vervuld werd, zou er geen behoefte zijn aan de Overheidszorg. Maar ook in dit opzicht heeft de ervaring zeer duidelijk gesproken. Op menige plaats blijkt de behoefte aan de Overheidszorg maar al te duidelijk en dit niet nu en dan, doch altijd door. Waar dat zoo is, behoort de Overheid haar taak te vervullen en daarom verdient naar de meening der voorstellers het verplicht stellen van de schoolvoeding en schoolkleeding warme aanbeveling. Ook indien onverhoopt het voorstel tot verlenging van den leerplicht niet mocht worden aangenomen, dan zou dit andere voorstel ten aanzien van de voeding en kleeding zijn volle waarde behouden.

Dit is ook het geval met het voorstel tot opheffing van het landbouwverlof; ook dit immers heeft niet alleen betrekking op de leerlingen van dertien jaar. Door het landbouwverlof worden de belangen van de kinderen op het platteland geschaad. Daardoor worden in de eerste plaats getroffen de kinderen, die de school moeten verzuimen. Maar in de tweede plaats ook de leerlingen, die wel ter school komen, omdat de geregelde gang van het klassikaal onderwijs wordt gestoord.

Het landbouwverlof is al zeer ingeperkt gedurende de jaren, dat de Leerplichtwet werkt. Ondergeteekenden gaan nu een stap verder met hun voorstel om het geheel uit de wet te schrappen. Voor den landbouw is het van geen beteekenis meer; voor de kinderen is het geheel verkeerd. En in dezen tijd van werkloosheid zal het nog minder dan anders hinderen, dat deze zeer schadelijke kinderarbeid eindelijk voorgoed onmogelijk gemaakt wordt.

K. TER LAAN.
ALBARDA.
GROENEWEG.
VAN ZADELHOFF.

1)

1) De medevoorsteller, de heer VAN DER HOUVEN, heeft opgehouden lid der Kamer te zijn.